

Republica Moldova
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

HOTĂRÂRE
PENTRU CONTROLUL CONSTITUȚIONALITĂȚII
unor prevederi din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind
sistemul public de pensii

(sesizarea nr. 98a/2019)

CHIȘINĂU

24 septembrie 2019

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională, judecând în componența:

dlui Vladimir ȚURCAN, *președinte*,
dlui Eduard ABABEI,
dnei Domnica MANOLE,
dlui Nicolae ROȘCA,
dnei Liuba ȘOVA,
dlui Serghei ȚURCAN, *judecători*,
cu participarea dlui Vasili Oprea, *grefier*,

Având în vedere sesizarea depusă pe 18 mai 2019
și înregistrată la aceeași dată,
Examinând sesizarea menționată în ședință publică,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând în camera de consiliu,

Pronunță următoarea hotărâre:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află sesizarea depusă pe 18 mai 2019, în baza articolelor 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, 25 lit. i) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin. (1) lit. i) din Codul jurisdicției constituționale, de către Avocatul Poporului, dl Mihail Cotorobai, pentru controlul constituționalității textelor din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii:

- „până la 1 ianuarie 1999” din articolele 5 alin. (2) lit. g) și 50 alin. (1);
- „a unui copil cu dizabilitate severă sub vârsta de 18 ani” din articolul 5 alin. (2) lit. d);
- și a articolului 5 alin. (3), în măsura în care acesta vizează o persoană cu dizabilități severe sau un copil cu dizabilități.

2. Autorul sesizării a pretins că dispozițiile care fac obiectul controlului de constituționalitate încalcă prevederile articolelor 1 alin. (3), 4, 8, 16, 47 și 51 din Constituție.

3. Prin decizia Curții Constituționale din 12 septembrie 2019, sesizarea a fost declarată admisibilă, fără a se prejudeca fondul cauzei.

4. În procesul examinării sesizării, Curtea Constituțională a solicitat opiniile Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului și a Casei Naționale de Asigurări Sociale.

5. Pe data de 20 septembrie 2019 în adresa Curții a parvenit un demers din partea Asociației obștești „Centrul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități”, prin care se solicită audierea în cadrul ședinței Curții a reprezentanților acesteia, în vederea susținerii opiniei *Amicus Curiae* depuse pe 19 septembrie 2019.

6. În ședința publică a Curții, sesizarea a fost examinată cu participarea dnei Svetlana Rusu, șef al Direcției politice publice și legislație din cadrul oficiului Avocatului Poporului. Parlamentul a fost reprezentat de către dl Valeriu Kuciuk, șef al Serviciului reprezentare la Curtea Constituțională și organele de drept din cadrul Direcției generale juridice a Secretariatului Parlamentului. Guvernul a fost reprezentat de către dna Tatiana Casapu, șef al Direcției juridice a Casei Naționale de Asigurări Sociale, și de către dl Andrei Șveț, șef al Secției juridice a Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale. De asemenea, Curtea a ascultat și opinia dnei Elena Stajilă, juristă în cadrul Asociației obștești „Centrul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități”.

ÎN FAPT

7. Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii reglementează categoriile de pensii și condițiile de stabilire a acestora. Articolul 2 alin. (1) din Lege prevede că dreptul la pensie îi este recunoscut persoanei care respectă condițiile prevăzute în această lege. Una din condițiile prevăzute de Lege este realizarea stagiului de cotizare în volumul stabilit de articolul 42 („Stagiul de cotizare”). Această condiție implică, de regulă, plata către bugetul asigurărilor sociale de stat a contribuțiilor de asigurări sociale.

8. Totuși, prin derogare de la această regulă, legislatorul a stabilit și o serie de excepții. Excepțiile în discuție vizează activitățile specificate la articolele 5 alin. (2) („Stagiul de cotizare”) și 50 („Activitățile ce se includ în stagiul de cotizare”) din Lege. Ele au în vedere o listă de activități care nu sunt contributive, însă care sunt recunoscute ca atare prin efectul legii. Așadar, legislatorul stabilește că sunt asimilate stagiului de cotizare, *inter alia*, perioadele de îngrijire a unui copil cu dizabilitate severă sub vârsta de 18 ani de către unul dintre părinți, tutore, curator, până la angajarea acestuia în funcția de asistent personal [a se vedea, în acest sens, articolul 5 alin. (2) lit.d)] și perioadele de îngrijire a unui invalid de gradul I, a unui copil invalid sub vârsta de 16 ani sau a unei persoane care a depășit vârsta de 75 de ani, dacă această activitate a fost realizată până pe 1 ianuarie 1999 [a se vedea, în acest sens, articolul 50 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998].

9. Deși realizarea activităților în discuție presupune stabilirea dreptului la pensie în aceleași condiții ca în cazul asiguraților care și-au onorat obligația de plată a contribuțiilor de asigurări sociale, legislatorul a prevăzut o serie de deosebiri importante între aceste două tipuri de activități necontributive. Prima deosebire vizează acțiunea în timp a articolului 50 alin. (1) lit. d) din Lege, care stabilește că este asimilată stagiului de cotizare doar activitatea realizată până la 1 ianuarie 1999. Cea de-a doua deosebire constă în faptul că perioadele de îngrijire a unui invalid de gradul I, a unui copil invalid sub vârsta de 16 ani sau a unei persoane care a depășit vârsta de 75 de ani nu pot însuma în total mai mult de opt ani [a se vedea, în acest sens, art. 5 alin. (3) din Lege]. Pe de altă parte, aceste deosebiri nu sunt valabile și în cazul

îngrijirii unui copil cu dizabilitate severă sub vârsta de 18 ani de către unul dintre părinți (este cazul stabilit la articolul 5 alin. (2) lit. g) din Lege).

LEGISLAȚIA NAȚIONALĂ PERTINENTĂ

10. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 16 Egalitatea

„(1) Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.

(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.”

Articolul 47 Dreptul la asistență și protecție socială

„(1) Statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea și bunăstarea, lui și familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcăminte, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare.

(2) Cetățenii au dreptul la asigurare în caz de: șomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrânețe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subsistență, în urma unor împrejurări independente de voința lor.”

Articolul 51 Protecția persoanelor cu dizabilități

(1) Persoanele cu dizabilități beneficiază de o protecție specială din partea întregii societăți. Statul asigură pentru ele condiții normale de tratament, de readaptare, de învățământ, de instruire și de integrare socială.

(2) Nimeni nu poate fi supus nici unui tratament medical forțat, decât în cazurile prevăzute de lege.

11. Prevederile relevante ale Legii nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii sunt următoarele:

Articolul 5 Stagiul de cotizare

„(1) În sistemul public, stagiul de cotizare însumează toate perioadele contributive.

(2) Perioadele necontributive ale asiguratului asimilate stagiului de cotizare sunt:

[...]

d) perioada de îngrijire a unui copil cu dizabilitate severă sub vârsta de 18 ani de către unul dintre părinți, tutore, curator, până la angajarea în funcția de asistent personal;

[...]

g) perioadele în care au fost realizate activitățile specificate la art.50 alin.(1) lit. d) și e) până la 1 ianuarie 1999.

(3) Perioadele asimilate stagiului de cotizare prevăzute la alin.(2) nu pot însuma în total mai mult de 8 ani, cu excepția celor prevăzute la lit.a¹), b), d) și f).”

Articolul 50

Activitățile ce se includ în stagiul de cotizare

„(1) În afară de perioadele specificate la art.5, în stagiul de cotizare se includ perioadele în care s-au desfășurat următoarele activități până la 1 ianuarie 1999:

[...]

d) **îngrijirea unui invalid de gradul I, a unui copil invalid sub vârsta de 16 ani sau a unei persoane care a depășit vârsta de 75 de ani;**

[...]”

Articolul 57

Dispoziții finale

„(1) **Prezenta lege intră în vigoare la 1 ianuarie 1999.**

(2) **La intrarea în vigoare a prezentei legi se abrogă:**

Legea nr.437-XII din 27 decembrie 1990 cu privire la asigurarea cu pensii de stat în Republica Moldova;

[...]”

12. Prevederile relevante ale Legii nr. 437 din 27 decembrie 1990 cu privire la asigurarea cu pensii de stat în Republica Moldova (în vigoare din 1 ianuarie 1991 până la 1 ianuarie 1999) au fost următoarele:

Articolul 43

Tipurile activității de muncă ce se iau în considerare la calcularea vechimii în muncă

„[...]”

La calcularea vechimii în muncă se ia în considerare de asemenea:

[...]

g) **timpul îngrijirii unui invalid de grupa I sau a unui copil invalid până la vârsta de 16 ani, precum și a unui bătrân care a atins vârsta de 75 de ani;**

[...]”

13. Prevederile relevante ale Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități (adoptată la New York la 13 decembrie 2006 și ratificată de Republica Moldova prin Legea nr. 166 din 9 iulie 2010) sunt următoarele:

Articolul 28

Standarde adecvate de trai și protecție socială

„1. Statele Participante recunosc dreptul persoanelor cu dizabilități la standarde adecvate de trai pentru ei și pentru familiile lor, inclusiv alimentație, îmbrăcăminte și locuință adecvată, precum și la îmbunătățirea continuă a condițiilor de trai și vor lua măsurile corespunzătoare pentru a asigura și promova realizarea acestui drept, fără discriminare în temeiul dizabilității.

[...]”

ÎN DREPT

A. ADMISIBILITATEA

14. Prin Decizia cu privire la admisibilitate din 12 septembrie 2019, Curtea a reținut că obiectul sesizării îl constituie textul „până la 1 ianuarie 1999” din articolele 5 alin. (2) lit. g) și 50 alin. (1), textul „a unui copil cu dizabilitate severă sub vârsta de 18 ani” din articolul 5 alin. (2) lit. d) și dispozițiile articolului 5 alin. (3) din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii. Curtea a reținut că verificarea constituționalității acestui tip de act normativ ține de competența sa *ratione materiae*, potrivit articolului 135 alin. (1) lit. a) din Constituție.

15. De asemenea, în conformitate cu articolele 25 lit. i) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin. (1) lit. i) din Codul jurisdicției constituționale, Avocatul Poporului posedă prerogativa sesizării Curții Constituționale.

16. Având în vedere opinia autorului sesizării, care a afirmat incidența, în prezenta cauză, a dispozițiilor articolelor 1 alin. (3), 4, 8, 16, 47, 51 din Constituție, Curtea a examinat aplicabilitatea acestor prevederi. Curtea și-a început analiza cu privire la incidența dispozițiilor constituționale invocate, subliniind că prevederile articolelor 1 alin. (3), 4 și 8 din Constituție, care se referă la respectarea statului de drept, la prioritatea dreptului internațional în materia drepturilor omului și la respectarea tratatelor internaționale, pot interveni dacă este constatată aplicabilitatea unei prevederi substanțiale din Constituție. Ele nu pot fi analizate, însă, în mod individual (a se vedea, în acest sens, HCC nr. 3 din 18 ianuarie 2019, § 18).

17. Cu referire la incidența articolului 16 din Constituție, Curtea a amintit că egalitatea în fața legii și a autorităților publice presupune lipsa oricărei discriminări directe sau indirecte. Discriminarea are loc atunci când persoanele care se află în situații asemănătoare sunt tratate în mod diferit (discriminare directă) sau atunci când persoanele care se află în situații diferite sunt tratate în același mod (discriminare indirectă), cu excepția cazului în care un asemenea tratament este justificat în mod obiectiv și rezonabil (a se vedea, în acest sens, HCC nr. 29 din 22 noiembrie 2018, § 34, și HCC nr. 3 din 18 ianuarie 2019, § 19). Așadar, o condiție primordială pentru existența tratamentului diferențiat o reprezintă caracterul comparabil al situațiilor.

18. Curtea a precizat că cerința caracterului comparabil al situațiilor nu impune ca situațiile să fie identice, ci numai ca ele să fie, până la un anumit punct, asemănătoare. Curtea a menționat că verificarea respectării acestei cerințe presupune compararea situației părintelui, tutorelui sau curatorului care îngrijește o persoană cu dizabilitate severă cu vârsta de peste 18 ani și a părintelui, tutorelui sau curatorului care îngrijește un copil cu dizabilitate severă, așa cum este reglementată aceasta la articolul 5 alin. (2) lit. d) din Lege, precum și elucidarea existenței unor situații asemănătoare, atunci când ei asigură îngrijirea acestor persoane.

19. În acest sens, Curtea a reținut că atât părintele, tutorele sau curatorul unui copil cu dizabilitate severă, cât și părintele, tutorele sau curatorul unei persoane cu dizabilitate severă cu vârsta de peste 18 ani sunt lipsiți de posibilitatea reală de a se încadra în câmpul muncii sau întâmpină un obstacol substanțial îngreunat în exercițiul dreptului la muncă. Mai mult, Curtea a reținut că și după împlinirea de către copilul cu dizabilitate severă a vârstei majoratului părintele, tutorele sau curatorul acestuia trebuie să-i acorde îngrijire, iar uneori costurile acestei îngrijiri pot crește semnificativ. Aceste elemente i-au permis Curții să constate existența unui tratament diferențiat între categoriile de subiecte menționate.

20. În continuare, Curtea a trebuit să analizeze dacă sesizarea respectă celelalte condiții referitoare la incidența articolului 16 din Constituție, și anume dacă tratamentul diferențiat constatat implică una din condițiile de exercitare a unui drept garantat de Constituție. Curtea a observat că autorul sesizării a pretins incidența articolelor 47 și 51 din Constituție, care garantează dreptul la asistență și la protecție socială și protecția recunoscută persoanelor cu dizabilități. Curtea a reținut incidența acestor dispoziții, menționând că, de vreme ce măsura contestată intervine în sfera protecției sociale recunoscute persoanelor cu dizabilități, sunt incidente articolele 47 și 51 din Constituție. Curtea a precizat că măsurile de protecție socială fac aplicabil articolul 16 din Constituție. Curtea a relevat că acest principiu este bine-stabilit în jurisprudența sa (a se vedea, ca autoritate recentă, Hotărârea nr. 29 din 22 noiembrie 2018).

21. Având în vedere faptul că autorul sesizării afirmă și neconstituționalitatea textului „până la 1 ianuarie 1999” din articolele 5 alin. (2) lit. g) și 50 alin. (1), precum și neconstituționalitatea articolului 5 alin. (3) din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998, Curtea a analizat întrunirea condițiilor de admisibilitate în privința acestor capete de sesizare. Curtea a avut în vedere, în special, faptul că criticile autorului sesizării vizează exclusiv acțiunea în timp a acestor dispoziții. În acest sens, Curtea a observat că, potrivit dispozițiilor contestate, este asimilată stagiului de cotizare doar activitatea prevăzută la articolele menționate, dacă aceasta a fost realizată până la 1 ianuarie 1999 [articolele 5 alin. (2) lit. g) și 50 alin. (1) din Lege]. De asemenea, Curtea a reținut că, potrivit articolului 5 alin. (3) din Lege, perioadele asimilate stagiului de cotizare prevăzute la alin. (2) din articolul menționat nu pot însuma în total, cu excepțiile stabilite de lege, mai mult de opt ani.

22. Pentru a decide cu privire la aceste critici de neconstituționalitate, Curtea a avut în vedere, în special, faptul că Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 a intrat în vigoare pe 1 ianuarie 1999 (a se vedea, în acest sens, articolul 57 alin. (1) din Lege). Curtea a observat că, potrivit dispozițiilor tranzitorii ale Legii nr. 156 din 14 octombrie 1998, de la data intrării în vigoare a dispozițiilor ei, legea veche încetează să mai producă efecte (a se vedea, în acest sens, articolul 57 alin. (2) din Lege). Totuși, în vederea garantării caracterului efectiv al drepturilor dobândite sub imperiul legii vechi, legislatorul a stabilit că, începând cu data de 1 ianuarie 1999, drepturile dobândite anterior, precum și exercițiul lor vor fi recunoscute dacă au fost

realizate până pe data de 1 ianuarie 1999. Este cazul articolului 5 alin. (2) lit. g) și (3), precum și al articolului 50 alin. (1) din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998. Legislatorul a stabilit că activitățile specificate la aceste norme se au în vedere la calcularea stagiului de cotizare doar în cazul în care au fost realizate până pe 1 ianuarie 1999, stabilind, totodată, că activitățile în discuție nu pot depăși termenul maxim de opt ani (articolul 5 alin. (3) din Lege). Acest termen reprezintă, de fapt, perioada de acțiune a Legii nr. 437 din 27 decembrie 1990, fiind diferența dintre data intrării în vigoare (1 ianuarie 1991) și data abrogării (1 ianuarie 1999).

23. În continuare, având în vedere faptul că autorul sesizării în justificarea opiniei sale a invocat și pretinsa discriminare între persoanele care s-au pensionat înainte de 1 ianuarie 1999 și cele care s-au pensionat după această dată, Curtea a trebuit să analizeze și această critică, din perspectiva condițiilor de calculare a stagiului de cotizare. În acest sens, Curtea a menționat că situația diferită în care se află persoanele în funcție de reglementarea aplicabilă, potrivit principiului *tempus regit actum*, nu poate fi privită ca o încălcare a dispozițiilor constituționale care instituie egalitatea în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și discriminări. Curtea a precizat că respectarea egalității în drepturi, precum și a obligației de nediscriminare, stabilite prin prevederile articolului 16 alin. (2) din Constituție, presupune să se aibă în vedere tratamentul pe care legea îl prevede față de destinatari în decursul perioadei în care reglementările sale sunt în vigoare, nu în raport cu efectele produse prin reglementările legale anterioare. Reglementările juridice succesive pot prezenta, în mod firesc, diferențe determinate de condițiile obiective în care au fost adoptate. Curtea a precizat că acest lucru este bine-stabilit în jurisprudența sa (a se vedea, în acest sens, HCC nr. 29 din 22 noiembrie 2018, § 36). Prin urmare, cu referire la capetele de sesizare privind neconstituționalitatea textului „până la 1 ianuarie 1999” din articolele 5 alin. (2) lit. g) și 50 alin. (1), precum și neconstituționalitatea articolului 5 alin. (3) din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 nu sunt întrunite condițiile de admisibilitate.

24. Așadar, la etapa admisibilității sesizării, Curtea a reținut că situația în discuție ridică problema unui tratament diferențiat între părintele, tutorele sau curatorul unui copil cu dizabilitate severă și părintele, tutorele sau curatorul unei persoane cu dizabilitate severă cu vârsta de peste 18 ani, în privința beneficiilor recunoscute în materie de calculare a stagiului de cotizare. În analiza care va urma prezentei admisibilități, Curtea va stabili dacă tratamentul diferențiat instituit este justificat în mod obiectiv și rezonabil.

B. FONDUL CAUZEI

PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLELOR 16, 47 ȘI 51 DIN CONSTITUȚIE

A. Argumentele autorului sesizării

25. Autorul sesizării susține că textul „a unui copil cu dizabilitate severă sub vârsta de 18 ani” din articolul 5 alin. (2) lit. d) din Legea nr. 156 din 14

octombrie 1998 privind sistemul public de pensii instituie un tratament diferențiat între persoanele care îngrijesc de o persoană cu dizabilitate severă. Autorul sesizării consideră că criteriul vârstei stabilit la articolul 5 alin. (2) lit. d) din Lege îi discriminează pe părinții, pe tutorii sau pe curatorii care îngrijesc o persoană cu dizabilitate severă care a atins vârsta majoratului. În opinia autorului sesizării, acest fapt conduce la diminuarea cuantumului pensiei celor din urmă, chiar dacă aceștia se află într-o situație identică cu părinții, tutorii sau curatorii care îngrijesc un copil cu dizabilitate severă sub vârsta de 18 ani, de vreme ce acordă și ei asistență unei persoane cu dizabilitate severă. În susținerea opiniei sale, autorul sesizării invocă faptul că necesitatea acordării asistenței nu încetează la împlinirea majoratului de către copilul cu dizabilitate severă, ci persistă pe tot parcursul vieții sale. Din acest motiv, autorul sesizării consideră că este neconstituțională limitarea asimilării perioadei necontributive pentru stabilirea pensiei doar până la împlinirea de către copil a vârstei de 18 ani.

26. Autorul sesizării consideră că tratamentul diferențiat în discuție este contrar articolelor 16, 47 și 51 din Constituție, care garantează principiul egalității, dreptul la asistență și protecție socială și protecția persoanelor cu dizabilități.

B. Argumentele autorităților

27. În opinia prezentată Curții, Parlamentul a remarcat faptul că sistemul public de pensii are la bază principiul contributivității, fiind la aprecierea legislatorului de a prevedea condițiile și criteriile necesare pentru a beneficia de o anumită categorie de pensie, cu condiția de a nu încălca exigențele ce rezultă din prevederile constituționale aplicabile. Legislatorul a prevăzut existența unui stagiou de cotizare minim sau complet, după caz, precum și o vârstă de pensionare, elemente care stau la baza întregului sistem public de pensii. Prin urmare, asimilarea perioadelor necontributive stagiului de cotizare necesar la stabilirea pensiei reprezintă o opțiune a legislatorului, pe care o realizează cu respectarea criteriului de rezonabilitate. Parlamentul a menționat că în materia asigurărilor sociale și a asistenței sociale prevederile articolului 47 din Constituție acordă în exclusivitate legislatorului atribuția de a stabili condițiile și criteriile de acordare a acestor drepturi, inclusiv modalitățile de asimilare a perioadelor necontributive stagiilor de cotizare.

28. Președintele Republicii Moldova a precizat în opinia sa asupra sesizării că dizabilitatea severă a persoanei nu dispare la o anumită vârstă, ci persistă pe parcursul întregii sale vieți. Mai mult, și după împlinirea vârstei majoratului, persoana cu dizabilitate severă necesită îngrijire din partea părintelui, tutorelui sau a curatorului său. Din aceste motive, Președintele Republicii Moldova, făcând referință la criteriul vârstei stabilit la articolul 5 alin. (2) lit. d) din Legea privind sistemul public de pensii, afirmă despre încălcarea principiului egalității și a dreptului la asistență și la protecție socială, garantate de articolele 16 și 47 din Constituție.

29. Casa Națională de Asigurări Sociale în opinia sa prezentată Curții a concluzionat că declararea ca fiind neconstituționale a sintagmei „până la 1

ianuarie 1999” din textul articolului 5 alin. (2) lit. g), a sintagmei „a unui copil cu dizabilitate severă sub vârsta de 18 ani” din textul articolului 5 alin. (2) lit. d), precum și a sintagmei „până la 1 ianuarie 1999” din textul articolului 50 alin. (1), în măsura în care se referă la activitățile specificate la litera d) din acest articol, ar avea ca urmare lărgirea înlesnirilor acordate (în cazul dat extinderea perioadelor necontributive) prin Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998, ceea ce vine în contradicție cu principiile de bază ale sistemului public de asigurări sociale și ale sistemului public de pensii, conform cărora drepturile de asigurări sociale se cuvin în raport cu contribuțiile de asigurări sociale plătite.

30. Asociația obștească „Centrul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități” în opinia *Amicus Curiae* prezentată Curții a susținut sesizarea Avocatului Poporului privind neconstituționalitatea unor prevederi din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998.

C. Aprecierea Curții

31. Curtea precizează că respectarea principiului egalității presupune acordarea acelorași avantaje tuturor persoanelor, cu excepția cazului în care se demonstrează că tratamentul diferențiat este justificat în mod obiectiv și rezonabil. Această condiție demonstrează că principiul egalității, garantat de articolul 16 din Constituție, nu are în vedere interzicerea oricărui tratament diferențiat, ci doar a tratamentelor diferențiate nejustificate.

32. Articolul 5 alin. (2) lit. d) din Legea privind sistemul public de pensii stabilește că perioada de îngrijire a unui copil cu dizabilitate severă sub vârsta de 18 ani de către unul dintre părinți, tutore, curator, până la angajarea în funcția de asistent personal, este asimilată stagiului de cotizare. Curtea constată că această normă are în vedere aplicarea față de părinte, tutore sau curator a unor condiții speciale privind calcularea stagiului de cotizare, necesar exercițiului dreptului la pensie. Curtea menționează că exercițiul acestui drept implică recunoașterea stagiului de cotizare doar în cazul persoanelor care îngrijesc un copil cu dizabilități severe.

33. Curtea reține că, în vederea diminuării fenomenului de abandon al copiilor care suferă de o dizabilitate severă și în vederea garantării unui echilibru social-economic al familiei, legislatorul poate asimila perioada de îngrijire a copilului cu dizabilități severe stagiului de cotizare. Totuși, deși poate decide în privința conținutului, limitelor, precum și a condițiilor în care poate fi acordat acest drept, legislatorul nu se bucură, în exercițiul acestei competențe, de o marjă discreționară largă, ci trebuie să respecte, între altele, exigențele articolelor 16, 47 și 51 din Constituție, care garantează principiul egalității, dreptul la asistență și protecție socială, precum și protecția specială a persoanelor cu dizabilități.

34. Deși nu există o obligație constituțională expresă de recunoaștere a stagiului de cotizare în cazul persoanelor care îngrijesc o persoană cu dizabilitate severă, legislatorul trebuie să reglementeze această materie de o manieră nediscriminatorie, respectând dreptul la protecție și asistență socială al persoanei cu dizabilități. Curtea precizează că, fiind o prestație de asigurări

sociale, dreptul la pensie și, implicit, dreptul la asimilarea stagiului de cotizare depind în mare măsură de contextul social și economic și de resursele financiare pe care statul le poate aloca în această direcție. Acest fapt presupune că legislatorul, în conformitate cu prevederile art. 72 alin. (3) lit. j) din Constituție, este competent să intervină și să modifice condițiile în care pot fi acordate aceste drepturi, atunci când realitățile economice și sociale o impun. Totuși, orice diminuare a protecției oferite pretinde, în toate cazurile, o justificare obiectivă și rezonabilă din partea legislatorului, cu respectarea garanțiilor constituționale relevante.

35. În acest context, după cum s-a stabilit la etapa admisibilității sesizării, cazul în discuție reprezintă un tratament diferențiat între părintele, tutorele sau curatorul care îngrijește o persoană cu dizabilități severe cu vârsta de peste 18 ani și părintele, tutorele sau curatorul care îngrijește un copil cu dizabilități severe, din perspectiva dreptului la pensie. Curtea reține că, deși aceste categorii de persoane se află în situații similare în exercițiul activității de îngrijire a persoanei cu dizabilități, prevederea contestată operează un tratament diferențiat. Curtea nu întrevide niciun motiv care ar putea justifica în mod obiectiv și rezonabil această diferență. Concluzia este evidentă în cazul comparării situației persoanelor în discuție din perspectiva imposibilității obiective de a realiza o activitate producătoare de venit, precum și din perspectiva condiției persoanei cu dizabilități severe care, atât înainte de atingerea majoratului, cât și după atingerea acestuia, are nevoie de acordarea îngrijirilor.

36. Mai mult, având în vedere faptul că legislatorul este obligat să ofere protecție persoanelor cu dizabilități, este nejustificată excluderea protecției în cazul persoanei cu dizabilități severe cu vârsta de peste 18 ani, în contextul menționat. Totuși, reieșind din prevederile articolului 51 alin. (1) din Constituție, și aceste persoane au dreptul să-și dezvolte sentimentele demnității și stimei de sine, fiind asistate de îngrijitor, care adesea este un membru al familiei. Cei care îngrijesc persoane cu dizabilități severe se află în circumstanțe similare și, prin urmare, trebuie să beneficieze de oportunități egale stabilite de lege.

37. Așadar, pornind de la aceste premise, Curtea constată că este nejustificat tratamentul diferențiat existent între părintele, tutorele sau curatorul unui copil cu dizabilitate severă și părintele, tutorele sau curatorul unei persoane cu dizabilitate severă cu vârsta de peste 18 ani, în privința beneficiilor recunoscute, în materie de exercițiu al dreptului la pensie. Acest fapt contravine prevederilor articolelor 16, 47 și 51 din Constituție.

38. În continuare, Curtea observă că soluția declarării neconstituționalității textului „a unui copil cu dizabilitate severă sub vârsta de 18 ani” de la articolul 5 alin. (2) lit. d) din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 ar lipsi de efectivitate dreptul la pensie în cazul persoanei care îngrijește o persoană cu dizabilitate severă și ar crea blocaje în cadrul sistemului public de pensii. Din aceste motive, pentru a remedia deficiența existentă, Curtea își rezervă prerogativa de a stabili prin prezenta hotărâre o soluție, până va interveni Parlamentul. Această soluție le impune autorităților responsabile din sistemul public de pensii ca, la sesizarea beneficiarilor (*i.e.* părintele,

HOTĂRÂRE PENTRU CONTROLUL CONSTITUȚIONALITĂȚII UNOR PREVEDERI DIN
LEGEA NR. 156 DIN 14 OCTOMBRIE 1998 PRIVIND SISTEMUL PUBLIC DE PENSII

tutorele sau curatorul persoanei cu dizabilități severe), să dea curs demersurilor lor în vederea garantării caracterului efectiv al dreptului pe care aceștia îl posedă, până la angajarea în funcția de asistent personal, indiferent de vârsta persoanei cu dizabilități severe care se află la îngrijirea acestora. Având în vedere aceste aspecte, Curtea va emite o Adresă către Parlament.

Din aceste motive, în baza articolelor 135 alin. (1) lit. a) și 140 din Constituție, 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 6, 61, 62 lit. a) și 68 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. *Se admite parțial* sesizarea pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii.

2. *Se recunoaște constituțional* textul „a unui copil cu dizabilitate severă sub vârsta de 18 ani” din articolul 5 alin. (2) lit. d) din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii, în măsura în care se asimilează stagiului de cotizare perioada de îngrijire a persoanei cu dizabilitate severă de către unul dintre părinți, tutore, curator, până la angajarea acestuia în funcția de asistent personal, indiferent de vârsta persoanei cu dizabilități severe.

3. *Se declară inadmisibilă* sesizarea în partea ce ține de controlul constituționalității textului „până la 1 ianuarie 1999” din articolul 5 alin. (2) lit. g), a textului „până la 1 ianuarie 1999” din articolul 50 alin. (1), precum și a articolului 5 alin. (3) din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii.

4. Prezenta hotărâre este definitivă, nu poate fi supusă niciunei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*.

Președinte

Vladimir ȚURCAN

Chișinău, 24 septembrie 2019
HCC nr. 19
Dosarul nr. 98a/2019